

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

ВОВЧЕНКО ОЛЕНА ВЛАДИСЛАВІВНА

УДК 330.341.1:351.863

**ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ
НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук

Київ – 2019

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана в ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва Національної академії наук України»

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Соловійов В'ячеслав Павлович,
ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва Національної академії наук України», заступник директора, керівник Центру інновацій та технологічного розвитку.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Єгоров Ігор Юрійович,
Інститут економіки та прогнозування НАН України, завідувач відділу інноваційної політики, економіки і організації високих технологій, член-кореспондент Національної академії наук України

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

Булкін Ігор Олексійович,
ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України», завідувач Міжгалузевої лабораторії з питань формування та реалізації науково-технічної політики при відділі системних досліджень науково-технологічного потенціалу

Захист відбудеться «05» листопада 2019 року о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.130.04 Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32, ауд. 245.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32, к. 237.

Автореферат розіслано «04» жовтня 2019 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

О. О. Ананьєва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Нинішній етап розвитку економіки України зумовив те, що сфера забезпечення економічної безпеки держави перебуває у постійному русі та відчуває на собі стрімкі зміни технологічної основи виробництва, вимогливості споживачів до якості продукції, що ними використовується, оскільки економічна безпека впливає на всі сфери життєдіяльності суспільства і функціонування держави. Цей стан визначається багатьма індикаторами та показниками й потребує економічного обґрунтування та наукового аналізу. Крім того, варто враховувати, що це одна з вагомих складових поняття «національна безпека», поруч з іншими – політичною, соціальною, інформаційною, науково-технологічною, екологічною, гуманітарною і воєнною безпекою, що, в свою чергу, є багатограним та неоднозначним явищем.

У сучасних умовах ведення промислового виробництва інноваційна діяльність стає найважливішим фактором впливу на економічну безпеку держави. Світова економічна криза підтвердила те, що конкурентоспроможними в кризових умовах є ті промислові підприємства, які активно застосовують у своїй діяльності інновації. Разом з тим, економіка України на сьогодні базується, в значній мірі, на сировинних галузях промисловості, в яких інноваційна діяльність не є пріоритетною у їх розвитку. Оскільки в країнах з високим рівнем економічного та інноваційного розвитку саме впровадження інновацій є впливовим фактором забезпечення стабільного довготермінового економічного зростання, то в Україні інноваційна діяльність повинна стати необхідною умовою створення механізмів забезпечення її економічної безпеки.

Аналізуючи попередні дослідження вітчизняних та іноземних науковців, слід зробити висновок, що економічна безпека держави розглядалася за окремими аспектами, в основному стосовно самого поняття економічної безпеки і її системи. Цьому питанню присвячено наукові праці В. Г. Алькеми, О. Є. Арменського, І. А. Белоусової, Є. А. Боброва, О. С. Бодрук, Т. Г. Васильціва, В. М. Геєця, В. І. Грушка, О. К. Задувайла, О. І. Захарова, О. І. Їжак, С. М. Лаптева, В. Г. Маргасової, І. П. Мігус, О. В. Пабата, В. А. Ребкало, В. В. Рокочої, І. І. Румика, І. С. Руснак, В. І. Терехова та ін. Існує низка праць, присвячених ролі інноваційної діяльності в цьому процесі (І. Ю. Єгоров, Є. М. Кадишев, Д. О. Мацкевич, Т. К. Мосійчук, І. Л. Петрова, П. В. Самойлов, І. О. Скридлов та ін.). Вагомий внесок у дослідження економічної безпеки держави, як складової національної, зробили: А. В. Возженіков, В. П. Горбулін, О. В. Глазов, А. Б. Качинський, В. А. Ліпкан, Б. А. Маліцький, В. П. Соловійов та ін. Віддаючи належне цим ученим, слід зазначити, що існує необхідність проаналізувати й дослідити одну з вагомих складових національної безпеки – економічну – з урахуванням впливу на неї інноваційної діяльності в промисловості.

Усе вищезазначене обумовило актуальність дисертаційного дослідження, стало підґрунтям для визначення мети, завдань, предмету та об'єкту дослідження.

Наукове завдання дисертаційного дослідження полягає у теоретико-методичному обґрунтуванні впливу інноваційної діяльності у промисловості України на економічну безпеку держави, оцінюванні рівня економічної безпеки, аналізі стану та тенденцій інноваційної діяльності в промисловості, удосконаленні існуючих і розробці нових напрямів забезпечення економічної безпеки України на законодавчому рівні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи Центру інновацій та технологічного розвитку ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва Національної академії наук України», а саме: «Дослідження й моделювання інноваційної діяльності як оптимізаційного фактору економіки знань» (номер державної реєстрації 0112U00243); «Дослідження життєвого циклу та інформаційно-технологічна підтримка перетворення формалізованих знань у виробничу функцію» (номер державної реєстрації 0117U000049). Особистий внесок автора полягає у дослідженні інноваційної діяльності у промисловому секторі як інструменту гарантування економічної безпеки держави та її інституційного забезпечення.

Мета й завдання дослідження. Метою дослідження є поглиблення теоретичних положень, обґрунтування наукових і практичних рекомендацій щодо удосконалення існуючих та розробка нових напрямів забезпечення економічної безпеки України з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості на законодавчому рівні.

Досягнення зазначеної мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити особливості компоненти економічної безпеки у процесі еволюції поняття «національна безпека держави»;
- розкрити напрями впливу інтелектуального потенціалу та інноваційної діяльності на економічну безпеку держави;
- уточнити сутність та наслідки інноваційної діяльності у промисловості для гарантування економічної безпеки держави;
- оцінити рівень економічної безпеки країни за основними складовими елементами;
- проаналізувати потенціал інноваційної діяльності у промисловості України в останнє десятиріччя та обґрунтувати його вплив на економічну безпеку держави;
- обґрунтувати можливість адаптації зарубіжного досвіду забезпечення економічної безпеки в процесі інноваційного розвитку промисловості до вітчизняних соціально-економічних реалій;
- охарактеризувати роль інноваційних проектів у промисловості України в контексті їх впливу на економічну безпеку держави;
- визначити доцільність державної інноваційної промислової політики щодо гарантування економічної безпеки України;
- розробити пропозиції та рекомендації щодо удосконалення законодавчої бази у сфері економічної безпеки з урахуванням фактору інноваційної діяльності у промисловості України.

Об'єкт дослідження – інноваційна діяльність у промисловості як інструмент забезпечення економічної безпеки держави.

Предметом дослідження є науково-теоретичні, методичні та практичні засади інституційного забезпечення впливу інноваційної діяльності в промисловості України на економічну безпеку держави.

Методи дослідження. Методологічну і теоретичну основу дослідження склали праці вітчизняних та зарубіжних учених у сфері економічної безпеки й інноваційної діяльності. У процесі виконання роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, серед яких: метод теоретичного пошуку, історичний, діалектичний, абстрактно-логічний – для дослідження понятійно-категоріального апарату; системний аналіз та синтез – для опрацювання розробок вітчизняних і зарубіжних дослідників у визначенні підходів до інноваційного розвитку, активізації інноваційної діяльності в промисловості та аналізу складових економічної безпеки України; економіко-статистичний і порівняльний – для оцінювання стану економічної безпеки та потенціалу інноваційної діяльності в промисловості України; графічний – для наочного зображення динаміки розвитку інноваційної діяльності в промисловості й зміни складових економічної безпеки держави; економіко-математичний – при аналізі впливу інноваційної діяльності на економічну безпеку держави.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України й інших країн, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства освіти і науки України, Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України, Національної академії наук України, Світового банку, Всесвітнього економічного форуму, Міжнародного валютного фонду, монографії, аналітичні доповіді, підручники, наукові статті провідних учених, матеріали міжнародних науково-практичних конференцій, інформаційні ресурси мережі Internet тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо пошуку і реалізації напрямів забезпечення економічної безпеки держави з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості України на законодавчому рівні. Найвагоміші результати, що відображають наукову новизну дисертаційного дослідження, полягають у наступному:

вперше:

— запропоновано варіанти модернізації української економіки на основі різновекторного розвитку науки та інновацій у промисловості, які сприяють зміцненню економічної безпеки держави (вектор на застосування вивільнених ресурсів у інноваційно-активні промислові підприємства; вектор на удосконалення інституційно-економічних механізмів регулювання інноваційної діяльності в промисловості; вектор на розвиток економіко-екологічних інновацій у промисловості України; вектор на формування світової науково-інноваційної інфраструктури; вектор на зростання присутності наукових інституцій у процесі забезпечення економічної безпеки держави);

— розроблено логіко-концептуальну модель гарантування економічної безпеки України з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості, що дає можливість виявити етап, під час якого з'являються загрози економічній безпеці, та сферу, що перебуває у зоні ризику;

удосконалено:

— методика аналітичного і теоретичного обґрунтування одержаних результатів наукового дослідження щодо впливу інноваційної діяльності у промисловості України на економічну безпеку держави, яка, на відміну від існуючих, враховує дію інноваційних інструментів у повному циклі промислової діяльності;

— механізми державного регулювання системи економічної безпеки, що, на відміну від наявних, базуються на внесенні змін до Стратегії національної безпеки України, яка з їх урахуванням має бути приведена у відповідність до чинного Закону «Про національну безпеку України»;

— положення чинного Закону України «Про національну безпеку України», які, на противагу наявним, будуть враховувати світові тенденції інноваційного розвитку промисловості у зв'язку з процесом інтеграції України в ЄС;

набуло подальшого розвитку:

— інструменти вирішення основних проблем реалізації державної інноваційної політики, які дозволяють забезпечити ефективну нейтралізацію певних загроз, як реальних, так і потенційних, та тим самим підтримати відповідний рівень економічної безпеки країни;

— визначення закономірностей і тенденцій у світовій практиці зміцнення економічної безпеки на основі цілеспрямованої інноваційної політики у промисловості;

— обґрунтування доцільності стимулювання розвитку інтелектуального потенціалу як пріоритетного елементу промислової політики держави в процесі забезпечення економічної безпеки. Доведено, що під впливом наукових відкриттів і технічних винаходів, як сприятливої тенденції, створюється основа для розробки ефективніших технологій, нових засобів виробництва й оснащення промислового та іншого призначення. Відставання призводить до зниження захисту країни на національному і міжнародному рівнях, оскільки порушується одна зі складових безпеки держави – економічна.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані й обґрунтовані автором наукові положення, висновки і пропозиції доведені до рівня практичних рекомендацій та можуть бути застосовані на законодавчому рівні для вирішення проблем удосконалення механізмів забезпечення економічної безпеки України з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості.

Теоретичні положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» при викладанні дисциплін «Національна і регіональна безпека», «Міжнародна інформаційна безпека» (довідка № 40 від 14.03.2019 р.); при викладанні дисциплін «Інноваційний менеджмент в системі економічної безпеки», «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки» (довідка № 276/13

від 04.06.2019 р.). Також практичні рекомендації та теоретичні розробки застосовані у виробничому процесі для перепідготовки фахівців і підвищення їх кваліфікації у Державному бюро розслідувань (довідка № 199ВН/3.1/19 від 29.05.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертаційній роботі, є результатом самостійно проведеного автором дослідження щодо забезпечення економічної безпеки країни з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості.

Апробація матеріалів дисертації. Основні ідеї та положення дисертаційної роботи були представлені автором у вигляді доповідей на: XXVI Київському міжнародному симпозиумі з наукознавства та історії науки «Наука, технології та інновації як найважливіші сучасні чинники національної безпеки» (м. Київ, 13-14 листопада 2014 року); XX Ювілейній міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки» (м. Одеса, 7-11 вересня 2015 р.); Міжнародному симпозиумі «Взаємодія урядів та національних наукових товариств з міжнародними організаціями щодо розвитку і використання наукових знань» (м. Київ, 19-21 жовтня 2015 р.); Щорічній конференції, присвяченій 87-річчю від дня народження Г. М. Доброва (м. Київ, 10 березня 2016 р.); IX Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми, пріоритети та перспективи соціально-економічного розвитку в XXI столітті» (м. Кам'янець-Подільський, 19-20 травня 2016 р.); XXI Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки» (м. Одеса, 12-15 вересня 2016 р.); XXVII Київському міжнародному симпозиумі з наукознавства та історії науки «Наукознавство та історія науки: минуле, теперішнє, майбутнє» – «Добровські читання» (м. Київ, 14-15 березня 2017 р.); Міжнародному симпозиумі «Міжнародні та національні наукові організації як фактор формування глобальної наукової спільноти» (м. Київ, 15-17 травня 2017 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки» (м. Львів, 18-19 травня 2017 р.); XXII Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті інтеграції України в європейський науково-інноваційний простір» (м. Одеса, 11-13 вересня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і менеджмент-2018: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (м. Дніпро, 19-20 квітня 2018 р.); Науково-практичній конференції «Інноваційний менеджмент як наука управління інноваціями та фінансування інноваційних підприємств в Україні» (м. Київ, 13 квітня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Білоруська наука в умовах модернізації» (Білорусь, м. Мінськ, 20-21 вересня 2018 р.); XXIII Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті інтеграції України в Європейський науково-інноваційний простір» (м. Одеса, 4-5 жовтня 2018 р.); XXIV Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті інтеграції України в Європейський науково-інноваційний простір» (м. Одеса, 19-21 червня 2019 р.).

Публікації. За результатами проведеного дослідження автором опубліковано 18 самостійно підготовлених наукових праць, з яких 1 колективна монографія, 5 статей у фахових виданнях, 2 публікації в іноземних виданнях та 9 праць у збірниках тез доповідей міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 7,36 друк. арк., з них 2,64 – у фахових виданнях.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 205 сторінок комп'ютерного тексту, що містить 6 таблиць та 19 рисунків. Список використаних джерел включає 225 найменувань на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету та завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення, дані про апробацію і впровадження результатів дослідження у наукову та практичну діяльність.

У **першому розділі «Теоретичні основи дослідження економічної безпеки держави з урахуванням впливу інноваційної діяльності в промисловості»** здійснено комплексний аналіз суті та місця економічної безпеки в загальній системі національної безпеки держави, умов формування і функціонування; визначено фактори впливу інтелектуального потенціалу на економічну безпеку держави в умовах інноваційного розвитку; досліджено сутність поняття інноваційної діяльності у промисловості в контексті гарантування економічної безпеки держави.

Теоретичний аналіз підходів до визначення поняття економічної безпеки держави дав можливість автору виокремити її як один з важливих національних інтересів, що пов'язано із сучасною парадигмою національної безпеки держави. Фундаментальним національним інтересом України є її становлення і розвиток як незалежної суверенної держави сучасного світу зі стабільною економікою. Важливим є те, що для виконання такого завдання економічна безпека повинна визначатися як складова державної політики, пріоритетом якої є не силові шляхи захисту національних інтересів та цінностей, перевага оборонної складової, відповідно, пріоритет оборонно-промислового комплексу як такого, а покладена в основу всіх економічних процесів інноваційна діяльність.

За результатами проведеного аналізу констатовано, що в умовах світового інноваційного розвитку сфери науки, освіти та економічної безпеки взаємодіють і впливають одна на одну. Ці зв'язки розглядаються у двох площинах: з одного боку, вплив ресурсів науково-освітньої сфери на зміцнення економічної безпеки, з іншого – її власна (секторальна) безпека. Як узагальнений висновок, подано фактори взаємовпливу вищезазначених сфер: науково-технічний та технологічний розвиток країни; державна інноваційна політика; механізми стимулювання інноваційної діяльності; рівень конкурентоспроможності наукоємної продукції; стан розвитку внутрішнього ринку високотехнологічної продукції й рівень його захисту від іноземної технічної і технологічної експансії; рівень внутрішнього попиту на підготовку науково-технічних кадрів для наукових, конструкторських, технологічних

установ та високотехнологічних підприємств; рівень оплати науково-технічної праці, її престижу; механізми захисту прав інтелектуальної власності; вплив учених, фахівців, кваліфікованої робочої сили за межі країни.

Визначено основні наслідки інновацій, які виникають у процесі забезпечення економічної безпеки засобами інноваційного розвитку: постійна диверсифікація виробництва, що є наслідком кількісного й якісного оновлення продукції (розширення асортименту, підвищення якості, виробництво принципово нової продукції); освоєння нових ринків завдяки впровадженню комплексу маркетингових інновацій; підвищення ефективності виробництва шляхом упровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу (нові види матеріалів, економія ресурсів, зменшення виробничих втрат, сучасні методи організації виробництва тощо); стратегічний інноваційний менеджмент з допомогою застосування прогресивних методів організації праці, фінансування, кадрового навчання, інвестування, капіталізації тощо. Отже, інноваційна діяльність у промисловості є засобом комплексного забезпечення економічної безпеки, адже охоплює всі складові, що її формують.

У другому розділі «Аналіз та оцінка впливу інноваційної діяльності у промисловості на економічну безпеку держави» здійснено оцінку стану економічної безпеки України за основними складовими (виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпеки), проаналізовано потенціал інноваційної діяльності в промисловості та його вплив на економічну безпеку держави, обґрунтовано можливість адаптації зарубіжного досвіду гарантування економічної безпеки в процесі інноваційного розвитку промисловості до вітчизняних соціально-економічних реалій.

Оцінка рівня економічної безпеки України за складовими в період 2011 – 2018 рр. (рис. 1) показала, що з 9 субіндексів покращилися лише 4, а 2 залишилися на рівні попереднього року, що теж можна вважати як негативну тенденцію, оскільки світова економіка постійно розвивається і будь-яке «стояння на місці» зрештою перетворюється в негативну динаміку. Як видно з рисунка 1, жодна зі складових економічної безпеки в період, що аналізується, не перебувала в критичній та небезпечній зонах, при цьому 5 індикаторів знаходяться в зоні, яка характеризується як задовільний рівень економічної безпеки. Проте 3 із них лише нещодавно піднялися з небезпечної зони: макроекономічна (покращення в I півріччі 2018 р.); фінансова (в небезпечній зоні перебувала до 2016 р. включно); зовнішньоекономічна (з 2016 р. піднялася на задовільний рівень, після чого залишається без змін на рівні 40 %).

З'ясовано, що протягом періоду 2011 – I півріччя 2018 рр. рівень інвестиційно-інноваційної безпеки постійно знаходиться в небезпечній зоні. На I півріччя 2018 р. показник знизився на 9,1 %. Визначено, що така ситуація зумовлена несприятливим інвестиційним кліматом і недостатнім рівнем інвестиційних ресурсів через військові дії на сході країни й невизначені перспективи економічного зростання на тлі значного рівня корупції, гальмування реформ та несприятливості умов ведення бізнесу. В свою чергу, зазначене несприятливо відображається на можливостях розвитку високотехнологічного виробництва, створення продукції з високою часткою доданої вартості. Аналіз інноваційної діяльності в промисловості України

показав, що, починаючи з 2013 р., кількість інноваційно активних промислових підприємств знижується, при цьому погіршується інтегральний показник рівня економічної безпеки (рис. 2). Також у 2016 р. спостерігається незначне покращення рівня економічної безпеки (на 8 %), і в цьому ж році покращуються всі показники інноваційної діяльності в промисловості України.

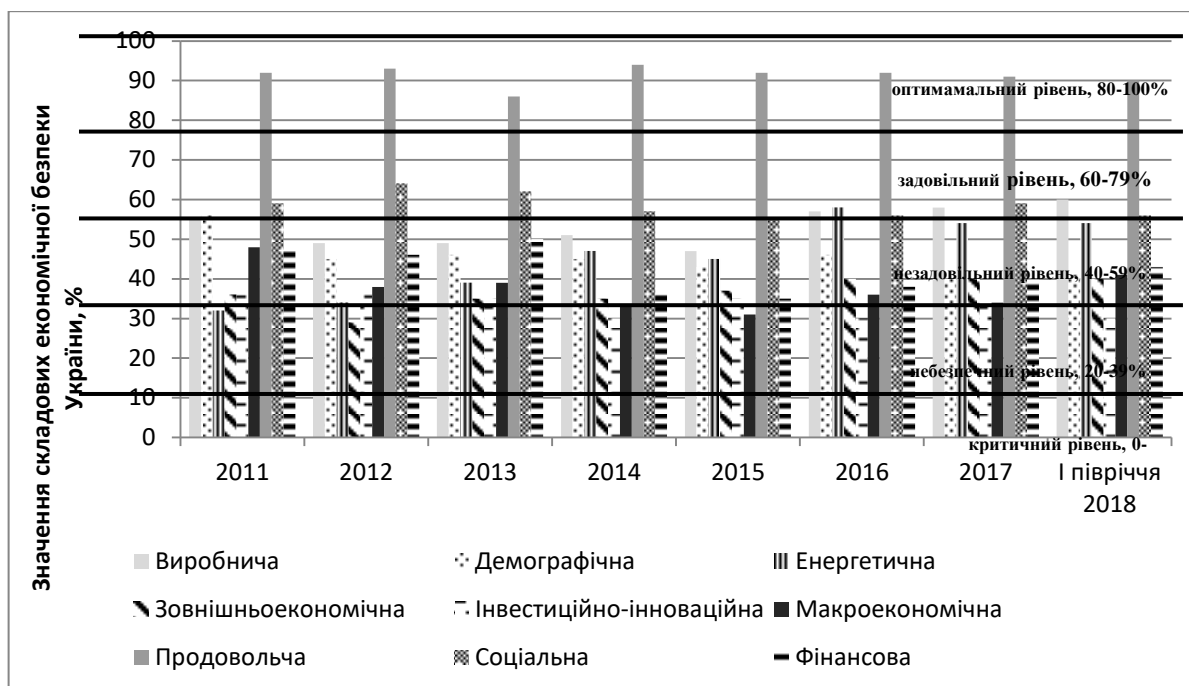

Рис. 1. Рівень складових економічної безпеки України в період 2011 – I півріччя 2018 рр.

Джерело: побудовано автором за даними Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, Державної служби статистики України

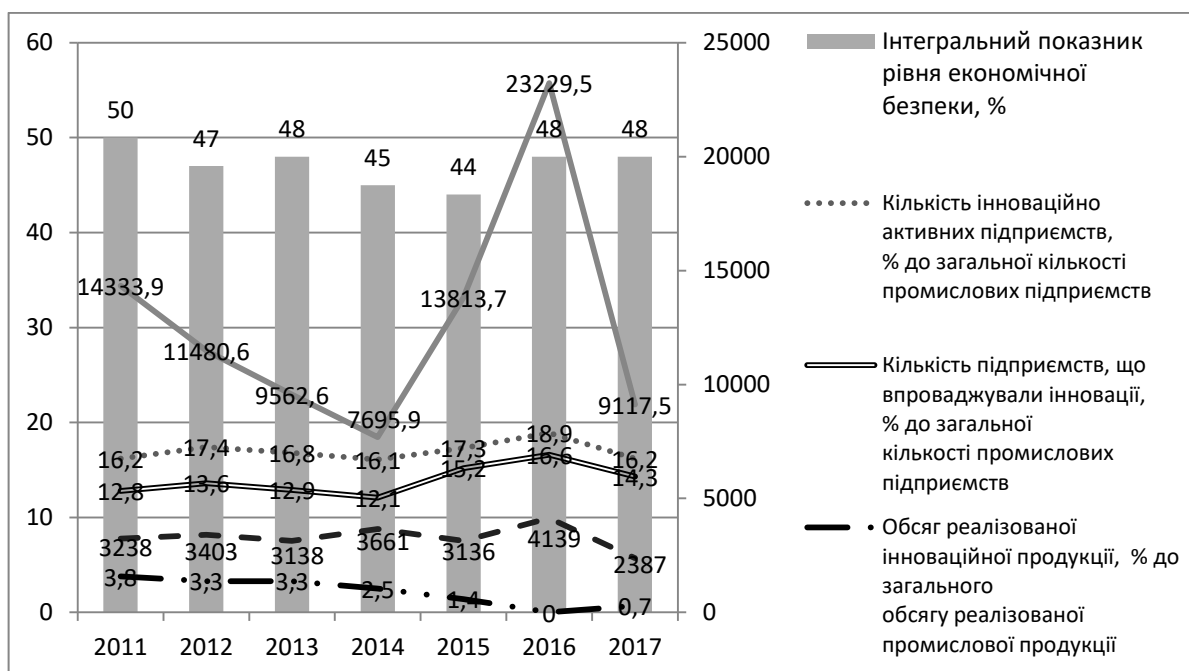

Рис. 2. Динаміка зміни інтегрального показника економічної безпеки та показників інноваційної діяльності в промисловості України (2011–2017 рр.)

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України, Міністерства економічного розвитку та торгівлі України

Встановлено, що забезпечення покращення інтегрального показника економічної безпеки залежить від значного числа чинників внутрішнього та зовнішнього характеру, де важливу роль відіграє рівень інвестиційно-інноваційної складової. Для забезпечення його формування та ефективного використання актуальним є визначення прогнозних показників. З цією метою розроблено економіко-математичну модель прогнозування рівня інтегрального показника економічної безпеки:

$$y_n = -0,108x_n^5 + 2,132x_n^4 - 15,49x_n^3 + 51,29x_n^2 - 76,97x_n + 89,14 \quad (1),$$

де y_n – значення інтегрального показника економічної безпеки в n -ий рік,

x_n – значення показника інвестиційно-інноваційної безпеки в n -ий рік.

Використання прогнозної моделі й порівняння інтегрального показника економічної безпеки України та інвестиційно-інноваційної складової показали, що інвестиційно-інноваційна безпека України йде по нисхідній, втрачаючи майже 7 в. п. до 2025 р. у порівнянні з 2017 р.; що стосується інтегрального показника економічної безпеки, то значних його погіршень не спостерігається (показник залишається в межах 46 – 48%), проте і покращень не відбувається, перебування на місці в швидкозмінному економічному світі прирівнюється до спаду (рис. 3).

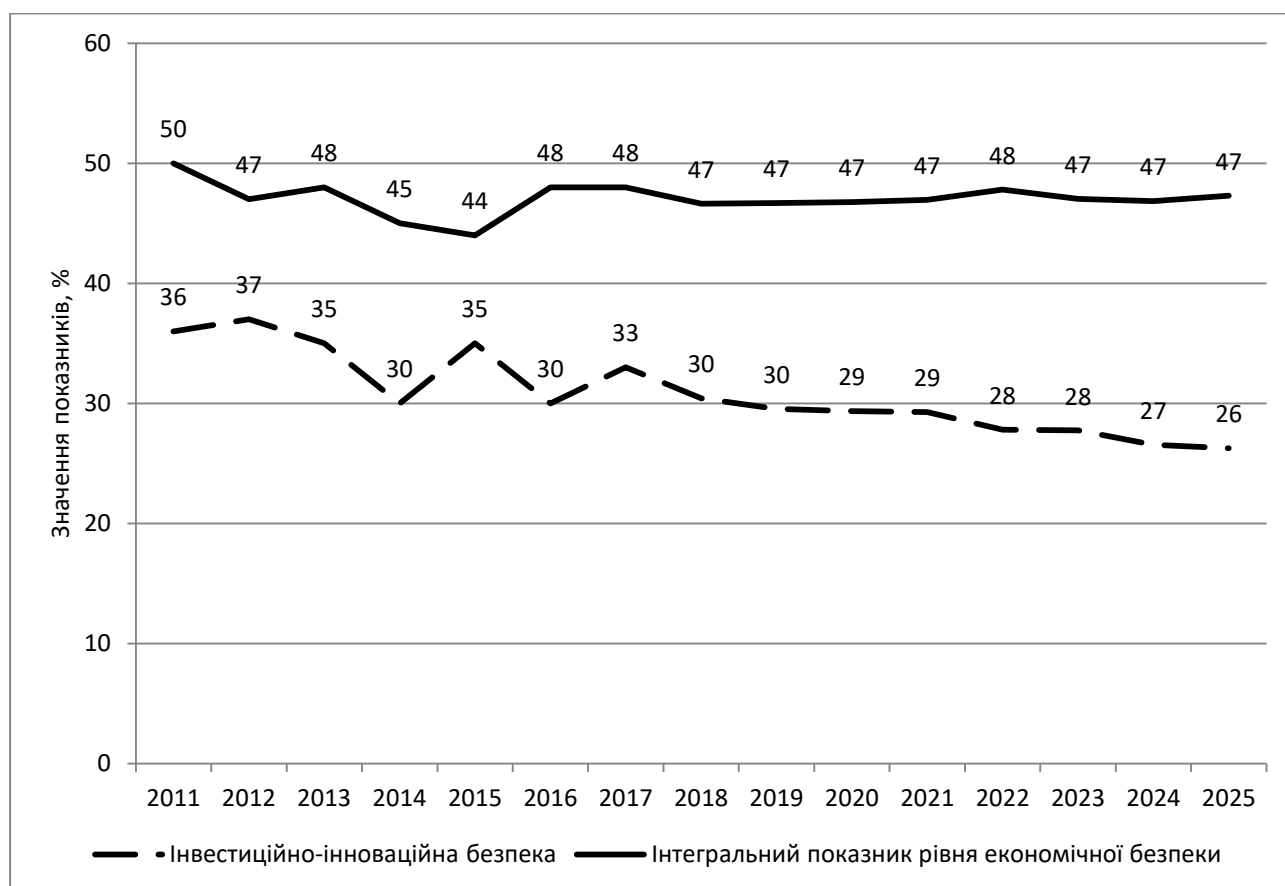

Рис. 3. Динаміка прогнозованих значень інтегрального показника рівня економічної безпеки України та його інвестиційно-інноваційної складової до 2025 р.

Джерело: власна розробка автора

На підставі проведеного аналізу обґрунтовано доцільність використання авторської логіко-концептуальної моделі гарантування економічної безпеки України з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості (рис. 4), яка враховує інноваційний потенціал держави, національні інтереси та інтереси громадян України. Важливу роль у даному процесі відіграє саме державна політика, яка передбачає від урядових структур і політичної еліти розроблення моделі розвитку, концептуальних її засад та засобів їх упровадження.

На основі критичного дослідження, систематизації й узагальнення зарубіжної та вітчизняної прагматичної політики у сфері промислової інноваційної діяльності було розроблено комплекс практичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення економічної безпеки країни. Суть цих пропозицій можна звести до таких основних моментів: необхідно проводити детальний аналіз промисловості з метою визначення, де варто застосувати з метою гарантування економічної безпеки відповідні науки та інновації, запропоновані урядом, університетами та приватним сектором; підвищувати фінансове забезпечення сфер, що потребують більшої підтримки з метою досягнення ідентифікованих цілей держави; об'єднати науково-інноваційні пріоритети системи економічної безпеки; співпрацювати у цілях економічної і національної безпеки з приватним сектором для адаптації та комерціалізації результатів науки й інновацій; визначити, що інструментом із стимулювання інноваційного розвитку країни є державне забезпечення проектів дослідницького прикладного характеру, кінцеве завдання яких зводиться до передачі знань у межах дослідницьких установ і промислових підприємств; включити інновації до Стратегії національної безпеки як один з важливих елементів національної безпеки держави, економічної у тому числі.

У третьому розділі «**Механізми активізації інноваційної діяльності в промисловості України з метою гарантування економічної безпеки держави**» охарактеризовано роль інноваційних проектів у промисловості України в контексті їх впливу на економічну безпеку держави, досліджено доцільність державної інноваційної промислової політики щодо гарантування економічної безпеки України; розроблено пропозиції та рекомендації щодо удосконалення законодавчої бази у сфері економічної безпеки з урахуванням фактору інноваційної діяльності у промисловості України.

Проведений аналіз показав, що реалізація інноваційних проектів у промисловості України прямо чи опосередковано впливає на економічну безпеку держави. Незважаючи на те, що сучасний стан української промисловості виглядає як глибока системна криза та більше ніж 90% промислової продукції має низький технологічний уклад, за останніми даними, обсяг іноземних інвестицій в Україну збільшився на 5,9%. Також підтвердженням того, що Україна ще не втратила позиції, є висока патентна активність (реєструється приблизно 11000-12000 патентів щорічно) та, незважаючи на недостатнє фінансування, вітчизняні вчені мають успіхи у розробках. Суттєво, що українські розробки у сфері авіа- й ракетобудування викликають інтерес у багатьох країнах, всесвітньо визнаними є вітчизняні досягнення у сфері медицини, електрозварювання, атомної енергетики, і саме на сьогодні існують широкі можливості у їх застосуванні. Визначено певні дієві напрямки розвитку вітчизняної промисловості, які позитивно впливатимуть на

систему економічної безпеки: здійснення системної перебудови структури й упровадження новітніх технологій, створення конкурентного середовища і зниження рівня монополізації, вибір ефективного власника та завершення періоду приватизації промислових підприємств, конверсія військово-промислового комплексу тощо.

Рис. 4. Логіко-концептуальна модель гарантування економічної безпеки України з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості

Джерело: власна розробка автора

Дослідження показало, що на сучасному етапі особливої підтримки з боку держави потребують інноваційні сфери промисловості. Важливими повинні стати розробки за напрямками: нанотехнології і наноматеріали, проблеми ресурсу й безпеки експлуатації конструкцій, енергоефективні технології та

ядерна енергетика, інформаційні й авіакосмічні технології, ефективно використання мінерально-сировинних і біоресурсів, екологія та техногенна безпека, сучасні хімічні й біотехнології для медицини, фармації та сільського господарства. Особливо варто приділити увагу, враховуючи нинішню ситуацію в Україні, інноваційному аспекту оборонно-промислового комплексу країни.

Автором запропоновано інструменти для формування та реалізації інноваційної політики, що має безпосередній вплив на економічну безпеку держави: фінансове забезпечення процесів виробництва інноваційної продукції за державними науково-технічними програмами; врахування амортизаційних пільг; надання кредитів і державних дотацій; податкові механізми впливу (зменшення ставок на прибуток підприємств, дослідницький кредит – без урахування в оподаткованому прибутку поточних видатків на здійснення НДДКР); державне замовлення інноваційної продукції та її закупівля в інноваційних фірмах; фінансове забезпечення за рахунок державного бюджету винахідницької діяльності; удосконалення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.

Доведено, що українське законодавство у питаннях гарантування економічної безпеки досить поверхово враховує особливості нової форми агресії, яка характеризується широким застосуванням немілітарних сил та засобів боротьби. Незважаючи на прийняття нового Закону України «Про національну безпеку», що, на нашу думку, є недосконалим, держава потребує зміни Стратегії національної безпеки, яка б відповідала Закону, враховувала всі виклики й загрози, що постають перед Україною в процесі світового інноваційного розвитку. Стратегічна зброя третього тисячоліття – це економічні та фінансові методи. Новітні загрози вимагають нових підходів до забезпечення національної безпеки, в якій усе більш важливу роль відіграють інформаційна, економічна й науково-технічна безпеки.

Розроблено пропозиції та рекомендації щодо удосконалення законодавчої бази у сфері економічної безпеки з урахуванням фактору інноваційної діяльності у промисловості України. Зокрема:

1. Стратегія національної безпеки України повинна відповідати чинному Закону України «Про національну безпеку України», при цьому в Стратегії потрібно чітко описати дієвий механізм виявлення, прогнозування і знешкодження загроз та інших дестабілізуючих чинників суспільного розвитку.

2. Стратегія повинна мати деталізацію використання досягнень інноваційної діяльності у промисловості в кожній складовій національної безпеки, зокрема економічній, інформаційній, екологічній та ін.

3. Держава повинна надавати фінансову допомогу промисловим підприємствам, що у своїй діяльності застосовують інновації чи випускають інноваційну продукцію (надання або сприяння в отриманні банківських кредитів; субсидії для зменшення відсоткової ставки, відшкодування витрат на виплату відсотків; безвідсоткові позики чи позики зі зниженими відсотками; одноразова допомога).

4. Державна допомога для придбання земельних ділянок і нерухомості промисловими підприємствами (допомога у пошуку офісних приміщень та земельних ділянок; часткове відшкодування витрат на проектування і / або

підготовку під будівництво ділянок промислового призначення; часткове відшкодування витрат на переобладнання приміщень).

5. Податкові пільги для компаній на початковому етапі розвитку для компаній, які розвиваються, а також під час процесу реорганізації.

6. В якості основних напрямків підтримки інновацій законодавчо має бути визначено: сприяння проведенню прикладних досліджень та розробок; розвиток підприємництва; підтримка у створенні й розвитку підприємств, що базуються на наукових знаннях; застосування результатів наукових досліджень і науково-технологічний трансферт між науково-дослідними установами й бізнесом; забезпечення участі України в міжнародних програмах і проектах у сфері технологій та інновацій.

7. Необхідно здійснювати діяльність з інформування українських підприємств про існуючі міжнародні програми, проводити консультивання та здійснювати підтримку при підготовці й поданні заявок від національних учасників.

8. Необхідно поєднувати всі законодавчі акти з питань економічної безпеки та інноваційної діяльності. Створення державної установи, що буде забезпечувати взаємозв'язок державних управлінських установ, приватного бізнесу, науково-дослідних установ, що так чи так пов'язані із забезпеченням економічної безпеки України та застосуванням інноваційної діяльності. Така установа має сприяти реалізації інноваційних проєктів та НДДКР, орієнтованих на підприємство, сприяти обміну знаннями й технологіями між підприємствами та ВНЗ, а також підтримці при створенні нових інноваційних підприємств.

9. Створення Центрів технологічного трансферту при університетах; технопарків і стартапцентрів.

10. Спрощення адміністративних процедур при застосуванні інновацій у промисловості чи початку виробництва інноваційної продукції.

11. Акцентування уваги на розширення мереж кооперації та об'єднань потенціалу науково-дослідних установ і компаній шляхом створення інноваційних союзів та кластерів.

12. Укладання держконтрактів є основною правовою формою реалізації коштів, які повинні виділятися на науку урядом України. Позитивний ефект, комплексність, узгодженість контрактної системи виявиться і в тому, що, крім приватного сектору, тут визначається місце та функції, з одного боку, державних лабораторій, а з іншого - вузівської науки. Контракти приносять взаємну вигоду: держава з їх допомогою зосередить під своїм контролем необхідну науково-технічну інформацію, фінансуючи ті види робіт, які проводили приватні фірми за своєю ініціативою; в свою чергу, приватні фірми зможуть використовувати наукові дані, одержані у ході досліджень, для своїх виробництв, отримуючи доступ до всієї науково-технічної інформації.

Отже, для усунення чинників, які перешкоджають забезпеченню економічної безпеки України в системі національної, необхідно вдосконалювати нормативно-правове регулювання, покращувати економічне та правове середовище для діяльності промислових підприємств у процесі світового інноваційного розвитку, прагнути до активної участі України в цьому процесі. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме забезпеченню ефективного функціонування й інноваційного розвитку промислових

підприємств, що допоможе у вирішенні таких завдань системи економічної безпеки країни, як економічне зростання, скорочення державного боргу та бюджетного дефіциту, зниження інфляції, зменшення безробіття, зростання рівня життя і соціального захисту населення.

ВИСНОВКИ

Одержані в процесі дослідження результати дали можливість вирішити наукову проблему, яка полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо пошуку і реалізації напрямів забезпечення економічної безпеки держави з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості України на законодавчому рівні. За результатами можна сформулювати такі висновки:

1. Аналіз зміни понятійно-категоріального апарату процесу забезпечення національної безпеки держави у працях вітчизняних та зарубіжних учених-економістів показав, що національна безпека певний час розглядалася переважно у військово-політичному аспекті як проблема обороноздатності держави, поступово економічна безпека вирізнялася та сформувалася в окрему складову. Економічну безпеку держави визначено як пріоритетний національний інтерес, для забезпечення якого використовуються не силові шляхи захисту національних інтересів та цінностей, а покладена в їх основу інноваційна діяльність.

2. Визначено сфери освіти та науки як окремі напрямки забезпечення економічної безпеки, які взаємодіють і впливають одна на одну в двох площинах: з одного боку, вплив ресурсів науково-освітньої сфери на забезпечення економічної безпеки, з іншого – безпека власне її процесів. Відповідно, наука й освіта виступають як фактор, ресурс, засіб і об'єкт економічної безпеки.

3. Вивчення теоретичного підґрунтя забезпечення економічної безпеки держави засобами інноваційного розвитку дало можливість констатувати, що підприємства, здатні освоювати нові технології, прискорюють розвиток національної економіки, ефективно функціонування якої за рахунок створення та застосування інновацій на промислових підприємствах підвищує рівень забезпечення економічної безпеки держави. Також визначено основні наслідки інновацій для економічної безпеки країни та інструменти державної політики для її забезпечення.

4. Оцінка стану економічної безпеки України за Методикою Міністерства економічного розвитку та торгівлі України (з 29 серпня 2019 року - Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України) показала, що станом на I півріччя 2018 р. інтегральний показник економічної безпеки держави знаходився в зоні незадовільного рівня. Жодна складова в аналізованій період не перебувала в критичній зоні, при цьому 6 індикаторів знаходяться в зоні – незадовільний рівень економічної безпеки. Інвестиційно-інноваційна безпека протягом аналізованого періоду постійно знаходиться в небезпечній зоні, на I півріччя 2018 р. показник знизився на 9,1%. Визначено причини такої ситуації: несприятливий інвестиційний клімат, військові дії на

сході країни й невизначені перспективи економічного зростання на тлі значного рівня корупції, гальмування реформ. Для ширшої оцінки стану економічної безпеки держави автором запропоновано звернути увагу на стан інформаційної складової (Україна входить до десятки країн із найвищим рівнем кіберзлочинності).

5. Аналіз динаміки показників інноваційної діяльності у промисловості України та зміни інтегрального показника економічної безпеки показав, що, починаючи з 2013 р., кількість інноваційно активних промислових підприємств знижується, при цьому погіршуються такі показники економічної безпеки: рівень ВВП, інвестиційний клімат, збільшується зовнішній борг та ін. Також у 2016 р. спостерігається незначне покращення рівня економічної безпеки (на 4 в. п.), і в цьому ж році покращуються всі показники інноваційної діяльності в промисловості України. Для аналізу залежності інвестиційно-інноваційної складової та економічної безпеки побудовано економіко-математичну модель, яка показує прямий зв'язок між досліджуваними показниками (точність апроксимації складає 99,7%). Дана модель дала можливість здійснити прогноз значень інтегрального показника рівня економічної безпеки України та його інвестиційно-інноваційної складової до 2025 р., який підтвердив таку залежність. Як узагальнений висновок, подано авторську логіко-концептуальну модель основ гарантування економічної безпеки України з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості.

6. Дослідження зарубіжного досвіду використання інноваційної діяльності у промисловості для забезпечення економічної безпеки держави дало можливість виокремити практичні кроки, які можна адаптувати до вітчизняних соціально-економічних реалій. Насамперед вони стосуються змін державної політики у процесі забезпечення інтеграції науки та інновацій в економічну безпеку, співпраці з приватним сектором для адаптації та комерціалізації результатів науки й інновацій, об'єднання науково-інноваційних пріоритетів системи економічної безпеки країни і збільшення значення Стратегії національної безпеки України.

7. На основі аналізу інноваційних проєктів у промисловості України визначено, що в країні реалізуються проєкти, які прямо чи опосередковано пов'язані із забезпеченням економічної безпеки. Передусім це проєкти у таких сферах: авіа- та ракетобудування, медицина, електрозварювання, атомна енергетика тощо. Важливими у реалізації таких проєктів визначено інвестиційну привабливість та можливість їх представити широкій вітчизняній та зарубіжній аудиторії. Для залучення іноземних інвестицій пріоритетною названо екологічну сферу, а також, що найбільше розповсюджено в сучасному світі, пошук альтернативних видів опалення (це насамперед стосується промислових підприємств).

8. Дослідження державної політики у сфері інноваційної діяльності показало, що наразі особливої підтримки потребують розробки за напрямками нанотехнологій та наноматеріалів, які мають широкий спектр застосування як для оборонно-промислового комплексу, так і для мирних технологій. Враховуючи наявність значного інституційного забезпечення інноваційної діяльності, реалізацію ключових напрямів інноваційного розвитку, що визначені низкою законодавчих та нормативно-правових документів у сфері

інноваційного розвитку, названо основні перешкоди: неузгодженість і безсистемність державної політики; обмежене фінансове забезпечення існуючих державних програм, наукової й науково-технічної діяльності в Україні; відсутність організаційної та фінансової підтримки інноваційних підприємств; стримування коригування інноваційної політики.

9. На основі проведеного дослідження було розроблено рекомендації щодо удосконалення законодавчої бази у сфері економічної безпеки з урахуванням фактору інноваційної діяльності у промисловості України, а саме: приведення у відповідність Стратегії національної безпеки України до Закону України «Про національну безпеку України»; підвищення державної матеріальної, організаційної та консультативної підтримки промислових підприємств, що у своїй діяльності застосовують інновації чи випускають інноваційну продукцію; задіявання в цих питаннях знаннєвого трикутника «держава-наука-промисловість»; забезпечення використання «чистих енергетичних технологій»; утримання своєї переваги в космічних дослідженнях та інвестування у створення нового покоління космічних технологій. Визначено, що економічна безпека взаємозалежна зі «здоровим» сектором промисловості, а це, в свою чергу, потребує стабільних і адекватних ланцюгів постачання та доступної системної інфраструктури: електроенергія, природний газ, зв'язок і транспортні системи. Для підтримування «здорового» сектору промисловості держава повинна мати науково-технологічні й інноваційні підприємства, що приналежні до державної безпеки та охоплюють державні, академічні й галузеві компоненти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Вовченко О. В. Державна політика інноваційного розвитку вітчизняної промисловості в інтересах національної безпеки України. *Управління розвитком суб'єктів підприємництва в умовах викликів XXI століття* : колективна монографія / за ред. Т. В. Гринько. Дніпро, 2019. С. 265–276. *Особистий внесок здобувача: досліджено роль державної політики у високотехнологічних галузях вітчизняної промисловості з метою гарантування національної безпеки України (0,78 друк. арк.)*

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Вовченко О. В. Технопарки як інструмент забезпечення економічної безпеки держави. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2015. Вип. 39. С. 12–16. (0,38 друк. арк.).

2. Вовченко О. В. Сектор генерації знань як пріоритетний елемент інноваційного розвитку економіки держави. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2015. Вип. 13. С. 66–73. (0,54 друк. арк.).

3. Вовченко О. В. Аналіз стану екологічної безпеки в системі національної безпеки України. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2017. Вип. 17. С. 48–55. (0,51 друк. арк.).

4. Вовченко О. В. Аналіз стану інноваційного розвитку промисловості України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія:

Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2017. № 875. С. 202–209. (0,61 друк. арк.).

5. Вовченко О. В. Державна політика України в інноваційній сфері: основа гарантування національної безпеки. *Наука та наукознавство.* 2018. Вип. 3 (101). С. 25–35. (0,74 друк. арк.).

Статті в інших наукових виданнях України

6. Вовченко О. В. Інноваційна діяльність у промисловості як фактор впливу на національну безпеку держави. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Економічні науки.* 2016. Вип. 11. С. 348–356. (0,55 друк. арк.).

Опубліковано в іноземних виданнях

7. Вовченко О. В. Інноваційність України та Польщі за міжнародними рейтингами: однакова точка старту – різні лінії розвитку. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal.* 2017. № 04 (16). URL : https://sp-sciences.io.ua/s2621814/vovchenko_olena_2017._innovativeness_of_ukraine_and_poland_by_international_ratings_identical_point_of_the_start_different_ways_of_development_social_and_human_sciences._polish-ukrainian_scientific_journal_04_16_ (0,6 друк. арк.).

8. Вовченко Е. В. Бизнес-инкубаторы как инновационные инструменты взаимодействия науки, образования и производства. *Белорусская наука в условиях модернизации* : материалы Международной научно-практической конференции, г. Минск, 20-21 сент. 2018 г. Минск: СтройМедиаПроект, 2018. С. 138–140. (0,19 друк. арк.).

Матеріали наукових конференцій та тези доповідей

9. Вовченко О. В. Деякі аспекти забезпечення національної безпеки держави: вплив інноваційної діяльності. *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки* : матеріали XX Ювілейної міжнародної науково-практичної конференції, 7–11 вересня 2015 р. Київ-Одеса : Видавництво «Фенікс», 2015. Т. 1. Ч. 1. – С. 105–107. (0,17 друк. арк.).

10. Вовченко О. В. Стан інноваційної діяльності України: проблеми забезпечення економічної безпеки. *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки* : матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції, 12–15 вересня 2016 р. Київ-Одеса : Видавництво «Фенікс», 2016. Т. 1. Ч. 1. С. 152–156. (0,28 друк. арк.).

11. Вовченко О. В. Наукове товариство як інноваційний ресурс у процесі забезпечення національної безпеки. *Международные и национальные научные организации как фактор формирования глобального научного сообщества* : материалы Международного симпозиума, 15-17 мая 2017 г. Киев : «Наш формат», 2017. С. 335–343. (0,62 друк. арк.).

12. Вовченко О. В. Аналіз стану інноваційного розвитку промисловості України. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 18–19 травня 2017 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 605–606. (0,15 друк. арк.).

13. Вовченко О. В. Безпека інформаційного простору як системоутворюючий фактор у всіх сферах національної безпеки. *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті інтеграції України в Європейський науково-інноваційний простір* : матеріали ХХІІ Міжнародної науково-практичної конференції, 11–13 вересня 2017 р. Київ-Одеса : Видавництво «Фенікс», 2017. С. 31–34. (0,23 друк. арк.).

14. Вовченко О. В. Питома вага інноваційної безпеки в системі оцінки економічної безпеки України. *Економіка і менеджмент-2018: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку* : збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції, 19–20 квітня 2018 р. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2018. Т. 4. С. 58–60. (0,13 друк. арк.).

15. Вовченко О. В. Роль технопарків в процесі забезпечення економічної безпеки держави. *Інноваційний менеджмент як наука управління інноваціями та фінансування інноваційних підприємств в Україні* : матеріали науково-практичної конференції, 13 квітня 2018 р. Київ : ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України», 2018. С. 102–104. (0,12 друк. арк.).

16. Вовченко О. В. Державна політика як механізм стимулювання інноваційної діяльності в промисловості (на прикладі Швейцарії). *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті інтеграції України в Європейський науково-інноваційний простір* : матеріали ХХІІІ Міжнародної науково-практичної конференції, 4–5 жовтня 2018 р. Київ-Одеса : Видавництво «Фенікс», 2018. С. 57–63. (0,36 друк. арк.).

17. Вовченко О. В. Перспективи залучення інвестицій з метою інноваційного розвитку вітчизняних високотехнологічних підприємств. *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті інтеграції України в Європейський науково-інноваційний простір* : матеріали ХХІV Міжнародної науково-практичної конференції, 19–21 червня 2019 р. Київ-Одеса : Видавництво «Фенікс», 2019. С. 8–12. (0,4 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Вовченко О.В. Вплив інноваційної діяльності у промисловості України на економічну безпеку держави. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», Київ, 2019.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню впливу інноваційної діяльності у промисловості України на економічну безпеку держави. У дисертації здійснено теоретичне узагальнення суті та місця економічної безпеки в загальній системі національної безпеки держави, здійснено оцінку рівня економічної безпеки держави, проведено аналіз інноваційної діяльності у промисловості України та її вплив на економічну безпеку. Встановлено, що інноваційна діяльність, як один з важливих структурних елементів забезпечення економічної безпеки держави, виступає основою визначення пріоритетних напрямів державної політики у цій сфері. Здійснено оцінку стану економічної безпеки України та аналіз інноваційної діяльності в промисловості

України. Розроблено економіко-математичну прогнозну модель впливу інвестиційно-інноваційної безпеки на економічну, яку доцільно застосовувати у процесі аналізу стану та оцінки економічної безпеки держави. Проведено аналіз зарубіжної та вітчизняної політики в сфері промислової інноваційної діяльності та розроблено комплекс практичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення економічної безпеки країни й зміну державної політики в цій сфері. Надано рекомендації щодо удосконалення законодавчої бази у сфері економічної безпеки з урахуванням фактору інноваційної діяльності у промисловості України. Реалізація даних рекомендацій сприятиме забезпеченню ефективного функціонування та інноваційного розвитку промислових підприємств, допоможе у вирішенні основних завдань системи економічної безпеки країни.

Ключові слова: економічна безпека держави, інноваційна діяльність, Стратегія національної безпеки, державна інноваційна політика, національна безпека держави.

АННОТАЦІЯ

Вовченко Е.В. Влияние инновационной деятельности в промышленности Украины на экономическую безопасность государства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Высшее учебное заведение «Университет экономики и права «КРОК», Киев, 2019.

В диссертационной работе рассмотрены вопросы теоретических основ сути и места экономической безопасности в общей системе национальной безопасности государства, разработка и обоснование научных и практических рекомендаций по обеспечению экономической безопасности государства с учетом инновационной деятельности в промышленности Украины.

Обобщены теоретические подходы к содержанию понятия «национальная безопасность государства» и выделено экономическую безопасность как отдельный структурный элемент. Определена сущность экономической безопасности государства как приоритетный национальный интерес, для обеспечения которой используются не силовые пути защиты интересов и ценностей, а положенная в их основу инновационная деятельность. Констатировано, что в условиях мирового инновационного развития сферы науки, образования и экономической безопасности взаимодействуют и влияют друг на друга. В исследовании эти связи рассматриваются в двух плоскостях: с одной стороны, влияние ресурсов научно-образовательной сферы на укрепление экономической безопасности, с другой – ее собственная (секторальная) безопасность. Как обобщенный вывод, определены факторы влияния интеллектуального потенциала на экономическую безопасность государства в условиях инновационного развития. В диссертации осуществлено теоретическое обобщение сущности понятия инновационной деятельности в промышленности в контексте обеспечения экономической безопасности государства, определены основные последствия инноваций, которые возникают

в процессе обеспечения экономической безопасности средствами инновационного развития.

Проведенная оценка состояния экономической безопасности Украины показала, что интегральный показатель экономической безопасности государства находился в зоне неудовлетворительного уровня. Инвестиционно-инновационная безопасность в течение анализируемого периода постоянно находится в опасной зоне. Определены причины такой ситуации: неблагоприятный инвестиционный климат, военные действия на востоке страны и неопределенные перспективы экономического роста на фоне значительного уровня коррупции. Анализ инновационной деятельности в промышленности Украины показал, что существует зависимость между количеством инновационно активных промышленных предприятий и интегральным показателем уровня экономической безопасности. На основе проведенного анализа зависимости инвестиционно-инновационной составляющей и экономической безопасности построена экономико-математическая модель, которая показывает прямую связь между исследуемыми показателями. Также модель позволила осуществить прогноз данных показателей, который подтвердил зависимость. Как вывод, была построена логико-концептуальная модель обеспечения экономической безопасности Украины с учетом инновационной деятельности в промышленности, которая охватывает инновационный потенциал государства, национальные интересы и интересы граждан Украины. Определено, что важную роль в этом процессе играет именно государственная политика, которая предусматривает от правительственных структур и политической элиты разработки модели развития, концептуальных ее основ и средств их внедрения. На основе проведенного анализа зарубежной и отечественной политики в сфере промышленной инновационной деятельности был разработан комплекс практических рекомендаций, направленных на обеспечение экономической безопасности страны и изменение государственной политике в данной сфере.

Определено, что в настоящее время в особой поддержке нуждаются разработки по направлениям нанотехнологий и наноматериалов, которые имеют широкий спектр применения как для оборонно-промышленного комплекса, так и для мирных технологий. Обоснованы основные препятствия в сфере инновационного развития: несогласованность и бессистемность государственной политики; ограниченное финансовое обеспечение существующих государственных программ, научной и научно-технической деятельности в Украине; отсутствие организационной и финансовой поддержки инновационных предприятий. Предложены инструменты для формирования и реализации инновационной политики, что имеет непосредственное влияние на экономическую безопасность государства. Разработаны рекомендации по совершенствованию законодательной базы в сфере экономической безопасности с учетом фактора инновационной деятельности в промышленности Украины. Реализация данных рекомендаций будет способствовать обеспечению эффективного функционирования и инновационного развития промышленных предприятий, поможет в решении таких задач системы экономической безопасности страны, как экономический

рост, сокращение государственного долга и бюджетного дефицита, снижение инфляции, уменьшение безработицы, повышение уровня жизни и социальной защиты населения.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, инновационная деятельность, Стратегия национальной безопасности, государственная инновационная политика, национальная безопасность государства.

ABSTRACT

Vovchenko O.V. Influence of innovative activity in the industry of Ukraine on the economic security of the state. – The manuscript.

Dissertation for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Higher Educational Establishment «University of Economics and Law «KROK», Kyiv, 2019.

The dissertation deals with the research of the influence of innovative activity in the industry of Ukraine on the economic security of the state. The thesis summarizes the theoretical generalization of the nature and place of economic security in the general system of national security of the state, assesses the level of economic security of the state, analyzes innovative activity in the industry of Ukraine and its impact on economic security. It is established that innovative activity as one of the important structural elements of ensuring the economic security of the state is the basis for determining the priority directions of public policy in this field. The evaluation of the state of economic security of Ukraine and the analysis of innovative activity in the industry of Ukraine were carried out. The economic and mathematical forecast model of the impact of investment and innovation security on the economic one, which is appropriate to be used in the process of analysis of the state and assessment of economic security of the state. The analysis of foreign and domestic policies in the field of industrial innovative activity was conducted and a set of practical recommendations aimed at both ensuring the economic security of the country and at changing state policy in this field was developed. Recommendations are given on improving the legislative framework in the field of economic security, taking into account the factor of innovative activity in the industry of Ukraine. The implementation of these recommendations will help to ensure the efficient functioning and innovative development of industrial enterprises, will help in solving the main tasks of the country's economic security system.

Keywords: economic security of the state, innovative activity, National Security Strategy, state innovation policy, national security of the state.